

En mand på 20 år, med diagnosen
Paranoid Skizofreni, har brugt MusiCure 4 gan-
ge om aftenen, "når jeg har følt mig stresset...
og har haft irriterende tanker om vold og død".
Han oplever at musikken får
ham til at slappe af.

- Torben Egelund Sørensen -

Torben Egelund Sørensen

Musikterapeutkandidat fra 1990. Fra 1991 til 1994 heltidsansat som kontaktperson og musikterapeut på det socialpsykiatriske dag- og døgncenter "Kafferisteriet" i Holstebro. Fra 1995 til 1996 deltidsansat musikterapeut på Psykiatrisk Afdeling, Horsens Sygehus og ansat i fuldtidsstilling samme sted fra 1997. Henvendelse: te@hs.vejleamt.dk

Behandling af angste psykiatriske patienter med MusiCure - et pilotprojekt

Torben Egelund Sørensen

Resumé: I perioden 1.11.2003 til 1.3.2004 blev der på to åbne og en lukket sengeafdeling på psykiatrisk afdeling, Horsens sygehus, gennemført et pilotprojekt, med det formål at undersøge om brugen af special designet musik (MusiCure) ville have en positiv effekt på angste og urolige patienter. 30 patienter fik MusiCurebehandling en eller flere gange, og af disse fik de 26 en positiv effekt af behandlingen: De blev beroliget; faldt til ro/i søvn. For en patient havde behandlingen ingen effekt, og for 3 patienter havde behandlingen en negativ effekt. Interviews med patienter og plejepersonalet viste at brugen af MusiCure havde en angstdæmpende effekt, enten givet alene eller i kombination med PN medicin og /eller kugledyne. Det konkluderes at undersøgelsens samlede resultat tyder på at MusiCure kan anvendes til såvel psykotiske som ikke-psykotiske patienter, og at MusiCure, anvendt alene eller sammen med kugledyne, kan være et alternativ til brugen af PN medicin. Artiklen er en revideret udgave af artikel med samme titel bragt på Musica Humanas hjemmeside.

Baggrund for projektet

Angste psykiatriske patienter behandles sædvanligvis med beroligende PN medicin¹ og med personalekontakt. Indenfor det medicinske område er der i de senere år fokuseret på anvendelsen af musik til "at påvirke patienters fysiske, mentale og følelsesmæssige tilstand før, under og efter medicinsk behandling" (Brucia in Bonde et al. 2001, s. 116).

Undersøgelser (Schou 2003, Hansen et al. 2003, Thorgaard 2003, Musica Humana 2003, Thorgaard & Thorgaard 2003) viser at special designet musik (MusiCure), bestående af naturlyde og akustiske instrumenter (obo, harpe og cello) kombineret med samplede og elektroniske klange, har en afslappende og angstdæmpende effekt på patienter i opvågningsfasen efter operation og på patienter der gennemgår invasiv hjertekardiografisk undersøgelse. 80-90% af de adspurgte patienter i Thorgaards (2003) undersøgelse beskriver musikken som

behagelig eller meget behagelig. Patienterne giver udtryk for at musikken, som er komponeret af Niels Eje, får dem til at føle sig mindre anspændte, samt mere afslappede og trygge. Ifølge Thorgaard (2003) har MusiCure samme terapeutiske effekt på patienter uanset alder (+18 år) og køn.

Overlæge Jørgen Tybjerg, Psykiatrisk afdeling, Horsens Sygehus, har været supervisor på projektet.

Formål med pilotprojektet

Pilotprojektets hovedformål var at undersøge om anvendelse af MusiCure har en angstreducerende effekt på psykiatriske patienter indlagt på såvel lukket som åben sengeafdeling. I undersøgelsen søges svar på følgende spørgsmål:

1) PN medicin er medicin der gives efter behov (pro necessitate) men efter lægeordnede retningslinier.

- Er MusiCure et brugbart angstreducerende middel for psykiatriske patienter?
- Hvad er *indikationen* for brug af MusiCure? Hvornår og hvorfor?
- Hvilken *effekt* har MusiCure på angste psykiatriske patienter?
- Hvordan *opleves* MusiCure?
- Hvilke psykiatriske patienter kan have gavn af MusiCure og hvilke har ikke?

Målgruppe

Undersøgelsens målgruppe var indlagte patienter på to åbne og en lukket sengeafdeling som plejepersonalet skønnede kunne profitere af MusiCure behandling. MusiCure blev tilbudt alle patienter på indikation af angstsymptomer i form af anspændthed, uro, forpintthed, søvnbesvær, mv. Undersøgelsen inkluderer kun patienter som gerne ville prøve MusiCure lytning, hvorimod patienter som personalet skønnede ikke ville få gavn af behandlingen, og patienter der ikke ønskede at prøve MusiCure, blev ekskluderet fra undersøgelsen.

Projektets gennemførelse

Baggrunden for pilotprojektet blev præsenteret på tværfaglige personalemøder i løbet af september og oktober måned i 2003. Spørgeskemaundersøgelsen fandt sted i perioden 1.11.2003 til 1.3.2004. På hver af de 3 sengeafdelinger blev der stillet en CD-afspiller og MusiCure CD 1 ("The Journey" 2003) og fra 7.12.2003 også CD 2 ("Equator" 2003) til brug for musiklytningen. Ligeledes fik hver afdeling en mappe indeholdende baggrundsoplysninger om MusiCure, en vejledning i brugen af MusiCure samt dokumentationsskemaer.

Det er plejepersonalet der har vurderet, om der var indikation for anvendelse af MusiCure, og plejepersonalet har stået for afprøvnin-gen af MusiCure.

Undersøgelsens metode og design

I projektet indgik kvantitative og kvalitative dataindsamlingsmetoder i et trianguleret undersøgelsesdesign (Haugaard 2001).

Brugen af MusiCure blev registreret af plejepersonalet ved at udfylde et dokumentationsskema med registrering af patientens navn, alder og diagnose, behandlingstidspunkt (dato og start/sluttid), behandlingsnummer, indikationen for behandling (f.eks. angst, uro, forpintthed, anspændthed), samt beskrivelse af effekten af behandlingen (f.eks. om patienten slappede af, faldt i søvn eller blev urolig/anspændt). Herudover blev patientens oplevelse af musikken registreret, idet plejepersonalet efter lytningen skulle spørge patienten hvordan denne oplevede musikken med følgende afkrydsningsmuligheder: Meget behagelig, behagelig, neutral, ubehagelig, meget ubehagelig.

Den kvalitative del af undersøgelsen bestod af semistrukturerede interviews med plejepersonalet og de 3 afdelingssygeplejersker om deres erfaringer med MusiCure, samt interviews med 7 patienter der anvendte eller havde anvendt MusiCure på interviewtidspunktet. Såvel patienter med positive og patienter med negative erfaringer med behandlingen blev interviewet.

Spørgsmålene til patienterne var udformet, så patienterne fortalte om hvornår, hvorfor, hvor længe og hvor mange gange, de havde lyttet til MusiCure; om de havde fået beroligende medicin samtidig, og om de havde brugt kugledyne. Patienterne blev også bedt om at svare på hvordan de oplevede musikken, hvilken virkning musikken havde på dem, hvilken betydning de mente MusiCure havde for deres indlæggelsesforløb, og om de ville kunne bruge MusiCure derhjemme efter udskrivelse.

Resultater

Der er dokumenteret MusiCure behandling for 30 patienter: 8 patienter på lukket afdeling og 22 patienter på de åbne afdelinger, fordelt på 19 kvinder og 11 mænd. 15 patienter er i aldersgruppen 20-40 år, 12 patienter i aldersgruppen 40-60 år, og 3 patienter i aldersgruppen +60 år.

Der er dokumenteret 60 behandlinger i alt: 20 patienter har fået 1 behandling, 5 patienter har fået 2 behandlinger, 3 patienter har fået 3 behandlinger, 1 patient har fået 6 behandlinger, og 1 patient har fået 15 behandlinger.

MusiCure er fortrinsvis blevet anvendt i aften/nattetimerne (30 behandlinger) og over middag (20 behandlinger). Indikation for behandlingen har været: angst, uro, forpintthed (pga. stemmehøring/angstskabende tanker) og søvnbesvær.

26 af de i alt 30 patienter har fået den ønskede angstreducerende effekt og en positiv oplevelse af behandlingen. Det fremgår af både personalets og patienternes svar at patienterne slapper af, falder til ro/i søvn, og at de oplever musikken som værende: behagelig/meget behagelig. Dette gælder alle 10 patienter med diagnosen skizofreni, 5 patienter med diagnosen depression, 4 patienter med diagnosen psykose, 3 patienter med diagnosen borderline, og for hver af patienterne med diagnosen mani, skizoaffektiv/psykose, emotionel ustabil personlighed, delir, demens og PTSD.

For 1 patient med diagnosen paranoid skizofreni har behandlingen ingen effekt og er forbundet med en neutral oplevelse.

For 3 patienter, hvoraf en var til observation og de to andre havde diagnosen depression og personlighedsforstyrrelse, har behandlingen en uønsket effekt, og musikken opleves som ubehagelig/meget ubehagelig.

Resultat af interviews med 7 patienter

I interviewene blev patienternes anvendelse og oplevelse af MusiCure-behandlingen undersøgt. Af de 7 patienter oplever 5 en positiv effekt af behandlingen: Én patient oplever både en positiv og negativ effekt, og for én har behandlingen en negativ effekt. Alle 7 patienter er blevet opmærksomme på at musik, enten MusiCure eller den musikform den enkelte foretrækker, kan bruges til at falde til ro på og dæmpe eventuel angst. De 5 patienter, der har haft positiv effekt af MusiCure, mener at musikken har været en hjælp i deres behandlingsforløb, og de overvejer at bruge musik til afslapning også efter udskrivelsen.

I det følgende vil jeg give et kort resumé af de 7 interviews:

En mand på 24 år, med diagnosen Skizofreni, har fået ca. 10 MusiCure-behandlinger om aftenen. I nogle tilfælde har han fået PN medicin samtidig med MusiCure. Den første uge brugte han kugledyne², derefter almindelig dyne, samtidig med musiklytningen. Han oplever musikken som meget afslappende og behagelig, og synes det er "rart at høre naturlige lyde fordi de sætter fantasien i gang så man får billeder af natur f.eks. skov/flod".

En mand på 20 år, med diagnosen Paranoid Skizofreni, har brugt MusiCure 4 gange om aftenen, "når jeg har følt mig stresset...og har haft irriterende tanker om vold og død". Han oplever at musikken får ham til at slappe af.

En kvinde på 32 år, med diagnosen Depression og som er i ECT behandling³, har anvendt

2) En kugledyne er fyldt med plastickugler som giver punktvis tryk på kroppen og anvendes til beroligelse af angst og psykotiske børn, unge og voksne. Se f.eks. www.protac.dk

3) ETC: elektrokonvulsiv terapi, også kaldet elektrochok, som hovedsageligt anvendes mod depression.

MusiCure 7 gange, lige fra 1. indlæggelsesdag og herefter hver aften/nat. I starten fik hun PN medicin, men klarer sig derefter uden. Hun anvender kugledyne sammen med MusiCure, og mener at MusiCure hjælper når hun har svære tanker og har brug for hjælp til at slappe af. Hun kan ikke beskrive hvordan hun oplever musikken, men fortæller at den virker afslappende og behagelig, og virker "når jeg vil afledes fra svære tanker."

En mand på 26 år, med diagnosen Psykose, har prøvet MusiCure 5 nætter, sammen med PN medicin og kugledyne, "når jeg ligger og har mange tanker om natten". Han oplever at "musikken tager nogle af tankerne, så jeg i stedet tænker på musikken og lydene".

En kvinde på 21 år, med diagnosen Forstyrret Personlighedsstruktur har prøvet MusiCure en gang om natten, fordi hun ikke kunne falde i søvn. Hun fik også PN medicin og brugte kugledyne. Patienten oplever at musikken er beroligende, kan ikke beskrive musikken nærmere, men siger at "jeg vil nok gerne lytte til det igen, hvis jeg får brug for det".

En kvinde på 20 år, med diagnosen Personlighedsforstyrrelse, har prøvet MusiCure ca. 4 gange, når hun har haft angstanfald. Hun har alle gange fået PN medicin og brugt kugledyne. Patienten beskriver musikken som værende "irriterende og underlig". Hun bliver mere urolig og anspændt af at lytte til MusiCure. "Det er ikke, hvad jeg forstår som afslappende musik, det har fået mig til at holde fast i min egen musiksmag".

En kvinde på 21 år, med diagnosen Emotionel ustabil personlighedsstruktur, har prøvet MusiCure ca. 5 gange "for at falde ned og blive beroliget", bl.a. i forbindelse med bæltefiksering. Hun fik også PN medicin og brugte kugledyne. Kan huske at hun et par gange bad om at få slukket for musikken, men at hun også har oplevet at musikken var beroligende. Hun forbinder musikken med at ligge i bælte og har derfor ikke så meget lyst

til at bruge MusiCure. Overvejer dog i løbet af interviewet at prøve det igen hvis hun får brug for at blive beroliget. Bruger ellers meget forskelligt musik til at slappe af på.

Resultatet af interviews med plejepersonalet

Plejepersonalets erfaringer med anvendelsen af MusiCure på den lukkede afdeling og de 2 åbne sengeafdelinger er overordnet den, at musikken ofte er et meget brugbart middel i plejen og behandlingen af angst og forpinte patienter, navnlig for patienter med diagnosen skizofreni, psykose og depression. I projektperioden har det vist sig at brugen af MusiCure sammen med kugledyne har været et meget effektivt beroligende middel.

På den lukkede afdeling finder afdelingssygeplejersken at timingen for afprøvning af MusiCure har været noget uheldig, idet der i forbindelse med udvidelse af afdelingen har været en stor udskiftning af personale med 27 nyansættelser, hvilket har gjort det svært at få informeret og involveret personalet i projektet. I projektperioden har man haft fokus på konflikthåndtering og voldsforebyggelse, hvilket har betydet at MusiCureprojektet er blevet nedprioriteret på denne afdeling.

På den ene af de åbne sengeafdelinger har man oplevet at der har været mange patienter med diagnosen personlighedsforstyrrelse, som ikke har villet prøve MusiCure. Disse patienter har i stedet ønsket personalekontakt.

På den anden af sengeafdelingerne fik en kvindelig patient med diagnosen Mani 15 behandlinger. Den positive effekt, denne patient har haft af MusiCure, har i høj grad ansporet personalet til at tilbyde MusiCure til andre urolige og anspændte patienter, og der har ofte været brug for at have flere afspillere og CD'er til rådighed.

I mange tilfælde har brugen af MusiCure ført til en reduktion i brugen af PN medicin, eller til at patienter helt har kunnet undvære PN medicin og i stedet har brugt MusiCure og evt. kugledyne. På en af sengeafdelingerne tilbydes nye patienter med angstsymptomer MusiCure som primær angstreducerende behandling.

Diskussion

Anvendelsen af MusiCure er receptiv, dvs. at patienten lytter til musik. Musik, der på denne måde anvendes i medicinsk behandling, dækker en gren indenfor musikterapeutien der kaldes MusikMedicin. I pilotprojektet er det udelukkende plejepersonalet der har stået for varetagelsen af MusiCure behandlingen. De har skullet vurdere om MusiCure ville være anvendelig. Der har ikke været tale om at bruge musikken i stedet for musikterapi som psykoterapi, hvor formålet er at musikterapeuten arbejder med relationen til patienten og anvender musik/stemme/lyde til at bedre patientens kontakt og kommunikationsevne.

Som det fremgår af interviewene med plejepersonalet har det været forskelligt, i hvor høj grad plejepersonalet på de 3 sengeafdelinger har været opmærksomme på at anvende MusiCure. Det har været op til den enkelte sygeplejerske eller social- og sundhedsassistent at foreslå og at gennemføre brugen af MusiCure. Der har således ikke været tale om nogen systematisk brug af MusiCure i pilot projektet. På en af afdelingerne er det imidlertid blevet fast rutine at MusiCure tilbydes angste patienter, inden de tilbydes PN medicin. Det kan betegnes som en svaghed ved projektet at der ikke registreres hvilke patienter der ikke ønskede at prøve MusiCure, og hvor mange patienter det drejer sig om. Undersøgelsens design medtager ikke eksplicit dette spørgsmål. Det svækker undersøgelsens validitet, og i en videre undersøgelse af MusiCures anvendelighed er det et vigtigt punkt at få belyst. Fokus i det-

te pilotprojekt har dog først og fremmest været at få viden om, hvilken effekt Musicure har haft på de patienter der har ønsket at prøve Musicure.

Nogle patienter har en negativ oplevelse af musikken på MusiCure-CD'erne. Patienterne bruger i stedet musik som de selv finder beroligende, og de har lyttet til musik fra deres egen gettoblaster/discman. Det kunne være spændende at se nærmere på hvilke faktorer der har indflydelse på at de ikke bryder sig om MusiCure: er det hele designet af musikken eller delelementer af den? (en patient bryder sig f.eks. ikke om "de mærkelige dyreløde") Og hvilken rolle spiller konteksten for oplevelsen af MusiCure? (hvordan oplever patienten i det hele taget det at være indlagt og at have brug for hjælp? Er der tale om en tvangsindlæggelse eller er det en frivillig indlæggelse? Er det en førstegangs indlæggelse? osv.).

Det fremgår ikke af undersøgelsen om patienterne har været alene, når de har lyttet til musikken, eller om plejepersonalet har været helt eller delvist tilstede under lytningen. Det er kun registreret hos en patient at personale har siddet hos patienten, til denne faldt i søvn. Spørgsmålet er om MusiCure kan eller skal være en erstatning for personalekontakt? Det er i det hele taget et åbent spørgsmål i hvor høj grad oplevelsen og effekten af MusiCure-lytning er situationsbestemt. Det har f.eks. haft en delvis negativ betydning for en ung kvindelig patient, at hun har prøvet Musicure i forbindelse med en tvangsfiksering, og at hun har et ret ambivalent forhold til MusiCure. Her kunne oplevelsen af MusiCure måske have været mere positiv hvis patienten havde været introduceret for Musicure inden tvangssituationen var opstået.

Uanset om en patient lytter til MusiCure eller en anden slags musik, så igangsætter musiklytning billeddannelse, erindringsprocesser og associationer. Disse oplevelser kan

være med et overvejende positivt indhold, men kan også vække ubehagelige minder og føles truende for patienten. Det er derfor helt afgørende for brugen af MusiCure, at patienten kan dele sine oplevelser med en fagperson og ikke er overladt til sig selv i lyttesituationen. Muligheden for at kunne bearbejde oplevelserne verbalt må derfor være en forudsætning for anvendelsen af MusiCure.

Konklusion

Pilotprojektet har fået stor betydning for plejepersonalets muligheder for at tilbyde andet end PN medicin. De er blevet opmærksomme på at MusiCure/musiklytning kan bruges som en del af plejen og behandlingen af angst psykiatriske patienter. Undersøgelsens samlede resultat tyder på at MusiCure kan anvendes med forventelig god angstreducerende effekt til såvel psykotiske som ikke-psykotiske psykiatriske patienter der er motiverede for at prøve denne form for behandling.

Mange patienter er blevet opmærksomme på at de kan hjælpes med andet end PN medicin. Erfaringerne fra projektperioden synes således at vise at MusiCure, anvendt alene eller sammen med brug af kugledyne, kan være et alternativ til den traditionelle behandling med beroligende medicin.

Litteratur

- Bonde, L.O, Pedersen, I.N. & Wigram, T. (2001) *Musikterapi: Når ord ikke slår til. En håndbog i musikterapiens teori og praksis i Danmark*. Århus: Forlaget Klim.
- Hansen, V. et al. (2003) *Musikprojekt Kolibri*. www.musikahumana.dk
- Haugaard, M.(2001) *Kvalitetsudvikling i praksis*. Vejle Amt, Grafisk Service.
- Musica Humana (2003) *Specially designed music's (MusiCure) effekt on sound environment in Postanaesthesia Care Units (patients and staff)*. www.musicahumana.dk
- Schou, K. (2003) *Resumé af projekt Ataraxia*. www.musicahumana.dk
- Thorgaard, B. (2003) *Musik i forbindelse med hjerteundersøgelser – effekt på patienter og personale*. www.musikahumana.dk
- Thorgaard, P. & Thorgaard, B. (2003) *Designet lydmiljø til hjertepatienter før og efter hjerteundersøgelser*. www.musicahumana.dk
- CD 1. "The Journey" (2003) Musik af Nils Eje. Medfølgende booklet med artikel af overlæge L. Heslet om "musik og medicin; artikel af overlæge P. Thorgaard om projektorganisationen "Musica Humana", artikel af N. Eje om musikken. Referencer til undersøgelser og resultater.
- CD 2. "Equator" (2003) Musik af Niels Eje. Medfølgende booklet med artikel af L. Heslet om "vores musikalske hjerne", artikel af musikterapeut K. Schou "Resumé af projekt Ataraxia", artikel af N. Eje om musikken. Desuden referencer til projekter og undersøgelsesresultater.